

(Nie) Znane grzyby

Słowińskiego Parku Narodowego

Fot. 6. Ozorek dębowy na dębie bezszypułkowym

Fot. 7. Gmatwek dębowy

blaszkowaty. Gatunek ten jest pasożytem niszczącym drewno również konstrukcyjne. Jego owocniki były dawniej używane zamiast zgrzebła do czyszczenia koni.

Najpospolitszym grzybem nadrzewnym jest **hubiak pospolity** *Fomes fomentarius* (L.: Fr.) Kickx, którego wieloletnie owocniki są niejednokrotnie duże i grube o barwie szarej, szarobrązowej z jasnym kremowymi lub brązowymi strefami, występujące głównie na buku i brzozie lub innych drzewach liściastych, rzadko na iglastych. Jego owocnik odpowiednio przygotowany służył dawniej jako hubka do krzesania ognia, a także do wyrobu materiału podobnego do zamsku. Gatunkiem pospolitym jest też bardzo ładny grzyb o mocnym zapachu - **pniarek obrzeżony** *Fomitopsis pinicola* (Swartz: Fr.) P. Karst zwany też hubą obrzeżoną ze względu na brzeg owocnika, który jest jasny, odznaczający się. Grzyb ten, jak i wcześniej wymieniony, używany był dawniej po obróbce jako doskonały materiał do tamowania krwawień zamiast dzisiaj używanej waty.

W Słowińskim Parku Narodowym grzybów nadrzewnych jest dużo więcej, pospolitych jak **białoporek brzozowy** *Piptoporus betulinus* (Bull.: Fr.) P. Karst. i **wrośniak różnobarwny** *Trametes versicolor* (L.: Fr.) Pilát, czy podlegających ochronie częściowej jak **żagwica listkowata** *Grifola frondosa* (Dicks.: Fr.) Gray. Dlatego podczas wędrowek szlakami turystycznymi i ścieżkami przyrodniczymi warto rozglądać się w poszukiwaniu nietypowych kształtów na żywych i martwych drzewach i starać się je oznaczyć dla własnej satysfakcji.

ul.. Boh. Warszawy 1 A | 76-214 Smoldzino
tel. (59) 811 72 04 | fax. (59) 811 75 09
www.slowinski.pn.pl
e-mail: sekretariat@slowinski.pn.pl

Fot. 1. Owocnik lakownicy lśniącej na pniaku modrzewia

Grzyby to organizmy mające wiele wspólnych cech zarówno z roślinami, jak i ze zwierzętami. Jeszcze do niedawna zaliczane były do świata roślin ze względu na brak zdolności poruszania się, a także ze względu na budowę owocników i grzybni, kojarzącą się z łodygami i korzeniami u roślin wyższych. Do świata zwierząt upodabniał je brak chlorofilu niezbędnego do korzystania z energii słonecznej, dzięki którym mogłyby syntetyzować związki organiczne. Obecna w komórkach grzybów substancja podobna do chityny, z której zbudowane są pancerze owadów, jak i substancje zapasowe komórek, przypominające zwierzęce, to kolejne cechy kojarzące grzyby ze zwierzętami. Grzyby jako organizmy wszechobylskie zasiedlają wszystkie ekosystemy na Ziemi, to one podtrzymują życie dzięki udziałowi w obiegu pierwiastków biogenych w przyrodzie. Są początkiem i końcem tego obiegu, jego niezbędnym elementem, ponieważ część gatunków grzybów rozkłada martwe cząstki roślin i zwierząt wzbogacając glebę o składniki odżywcze (grzyby saprotroficzne), inne dzięki symbiozie z korzeniami drzew zwiększają ilość pochłanianej przez nie wody (grzyby symbiotyczne). Oprócz gatunków pożytywnie kojarzących się, są też gatunki pasożytnicze, jednak wszystkie gatunki grzybów, bez względu na sposób odżywiania, są cudzożywnie.

Obecnie grzyby stanowią osobne królestwo, w którym jest wiele zróżnicowanych grup. Jedną z takich grup są **grzyby nadrzewne**, nazywane często hubami. Ich magiczny świat, pełen nietypowych kształtów i całej gamy kolorów, cały czas czeka na odkrycie. Nie stanowią one cennej zdobyczy dla grzybiarzy, ich pojawienie się nie zawsze cieszy leśników, jedynie znawcy i esteci podczas fotograficznych „polowań” doceniają ich piękno.

Badania grzybów nadrzewnych w Słowińskim Parku Narodowym nie cieszyły się takim zainteresowaniem jak w przypadku roślin czy zwierząt, ale mimo tego stwierdzono wiele gatunków, tych pospolitych i tych wyjątkowych.

Jednym z gatunków grzybów objętym ochroną ścisłą w Polsce stwierdzonym na terenie Parku jest **lakownica lśniąca** (żółtawa) *Ganoderma lucidum* (M. A. Curtis: Fr.) P. Karst., oznaczona statusem R na „Czerwonej liście grzybów wielkoowocnikowych w Polsce” jako gatunek rzadki. Do tej pory potwierdzono kilka jej stanowisk na terenie Parku, ale szczególnie obszar, jakim jest Park Narodowy, może świadczyć o większej liczbie stanowisk. Grzyb ten występuje na żywych i martwych drzewach liściastych, głównie na dębie, ale także na iglastych – świerku i modrzewiu. Owocniki są jednoroczne, czasami wieloletnie, z trzonem zwykle boczny powyginany i kapeluszem albo też bez trzonu, przyrośnięte bokiem. Mają płaski, nerkowaty kształt, o szerokości 5-30 cm, a ich powierzchnia jest nierówna, koncentrycznie rowkowana, lśniąca, jakby polakierowana (stąd nazwa) o barwie żółtobrązowej, czerwonej, pomarańczowo-brązowej. Ich brzeg jest jaśniejszy w kolorze białym do żółtego. Hymenofor ochrowy, brązowawy, a pory okrągłe, drobne, koloru białego do kremowego. Jest saprotrofem i pasożytem, wykorzystywanym w medycynie ludowej i w farmakologii.

Drugim grzybem rodzaju lakownica jest **Lakownica spłaszczona** *Ganoderma applanatum* (Pers.) Pat., która w przeciwieństwie do lakownicy lśniącej jest częsta, a jej wieloletnie, duże owocniki występują pojedynczo lub grupowo. Mają barwę od cynamonowej, orzechowej do czerwono-brązowej, koncentrycznie strefowanej, matowej o białym brzegu. Grzyb ten czasem wygląda nietypowo, bo jakby pokryty warstwą kakao, są to jego zarodniki.

Kolejnym grzybem nadrzewnym objętym obecnie ochroną częściową (do 2014 r. pod ochroną ścisłą) jest **ozorek dębowy** *Fistulina hepatica* (Schaeff.) Fr. znaleziony w Parku tylko na jednym stanowisku, którym był

ok. 200-letni martwy dąb bezszypułkowy. Co ciekawe jego owocnik wyrósł na wysokości ok. 3 m. Jest to grzyb wpisany na „Czerwonej liście grzybów wielkoowocnikowych w Polsce” o statusie R, czyli gatunek rzadki. Jest jedynym gatunkiem w rodzinie *Fistulinaceae*. Występuje na żywych i martwych dębach, czasami na innych drzewach liściastych, najczęściej u podstawy lub w dolnej części pnia. Owocniki są jednoroczne, pojawiają się pojedynczo lub w grupach, poduszczkowate, nerkowate, o średnicy 10-25 cm, przyrośnięte bokiem. Ich powierzchnia jest nierówna, brodawkowata, na początku bladioróżowa, następnie pomarańczowoczerwona do purpurowobrązowej. Jego wygląd budzi skojarzenia z płatem mięsa lub wątroby, po przecięciu wydziela krwisty sok. Owocniki mają brzeg okrągły, hymenofor białawy, żółty lub różowy do brązowego, a pory okrągłe, drobne, białawe, potem żółtawe. Jest saprotrofem i pasożytem.

Następnym gatunkiem objętym wcześniej ochroną gatunkową, obecnie niechronionym, to **wachlarzowiec olbrzymi** *Meripilus giganteus* P. Karst. Występuje na martwym drzewach lub u podstawy obumierających drzew liściastych, rzadko na iglastych, najczęściej w miastach, parkach, wzdłuż dróg. Jego bardzo duże (do 80 cm), jednoroczne owocniki są spotykane od lata do jesieni. Składają się na nie rozetowato lub dachówkowato ułożone kapelusze wyrastające z jednego pnia, wachlarzowate, półkolisty, których powierzchnia jest promieniście pofałdowana, z drobnymi łuseczkami, matowa, początkowo kremowa, z wiekiem szarochrowa do ciemnoczerwono-brązowej. Brzeg ostry, nierówny i jaśniejszy od pozostałej części owocnika, hymenofor jest białawy, po uciśnięciu orzechowy, czerniejący, a pory okrągłe, bardzo drobne. Jest saprotrofem, ale też atakuje stare i osłabione drzewa.

Grzybem nadrzewnym jest również **blýskoporek podkorowy** *Inonotus obliquus* (Pers.: Fr.) Pilát, nazywany włóknouszkiem ukośnym. Jest on objęty w Polsce ochroną częściową, na „Czerwonej liście roślin i grzybów Polski” ma status R – rzadki. Występuje pod korą żywych lub zamierających drzew liściastych, głównie brzozy brodawkowatej. Jego rozwój obejmuje dwa stadia: stadium doskonałe (forma płciowa) trudne do zauważenia, w postaci ochrowobrązowej, rozpostartej powłoczki pod korą drzew wytwarza zarodniki podstawkowe. Stadium niedoskonałe (forma bezpłciowa) ma kształt brązowoczarnej, splekanej narośli przypominającej wyglądem koks, w szczelinach której mogą znajdować się świeże naloty grzybni. Jest pasożytem wykorzystywanym w medycynie ludowej i w farmakologii, jego owocniki można zbierać po uzyskaniu odpowiedniego zezwolenia. Na Syberii i w Finlandii używano go zamiast herbaty.

Żółciak siarkowy *Laetiporus sulphureus* (Bull.: Fr.) Murr. nie jest gatunkiem chronionym. Jak sama nazwa wskazuje to grzyb o zdecydowanej barwie, dzięki której zwraca na siebie uwagę. Jego duży owocnik, składający się z wachlarzowatych kapeluszy ułożonych w rozety lub dachówkowato jedne na drugich, bocznie przyrośnięty do drzewa, jest jednoroczny. Początkowo ma barwę żółtopomarańczową, nawet cytrynową, stopniowo jednak blednie do żółtoszarej. Kapelusze o szerokości 100-500 mm i grubości 20-50 mm mają nierówną powierzchnię, promieniście pomarszczoną, pagórkowatą, matową. Brzeg powyginany, falisty, czasem podwinięty. Grzyb ten jest saprotrofem, ale też groźnym pasożytem. Jego młode owocniki są jadalne, uzyskiwano z nich pigmenty do barwienia materiałów.

Gmatwek dębowy *Daedalea quercina* (L.: Fr.) Pers. to łatwy do zauważenia w lesie grzyb, którego nazwa pochodzi od gatunku drzewa najczęściej przez niego zasiedlonego. Występuje również na innych liściastych drzewach: buku, grabie, robinii, kasztanowcu. Jego owocniki, mimo tego, że jednoroczne są bardzo trwałe, ich hymenofor może być różnorodny: rurkowaty, labiryntowaty, a nawet, co rzadkie

Fot. 2. Lakownica spłaszczona

Fot. 3. Wachlarzowiec olbrzymi na wywrocie buka

Fot. 4. Nietypowy owocnik blýskoporka podkorowego na brzozie

Fot. 5. Żółciak siarkowy